Anuari 17

Memòria anual de l'Associació
Cultural Sant Fructuós

Edita // Associació Cultural Sant Fructuós

Disseny // Andrés González Ramos

Impressió // Impremta Torrell

Direcció de la publicació // Imma Teixell Navarro

Col·laboradors // David Baltaretu, Eduard Boada i Aragonès, Joan Gómez Pallarès, Andreu Muñoz Melgar, Andreu Muñoz Virgili, Grup de Joves de l'ACSF, Míriam Ramon Mas, Josep Francesc Roig Pérez

Portada // Foto: Elperfilbueno

Contraportada// Foto: Santiago Grimau Ferré

Dipòsit Legal // T-84-2014

Índex

Pàg. 5 **Salutació**
Joan Gómez Pallarès

Pàg. 7 **Presentació**
Andreu Muñoz Melgar

Pàg. 9 **Memòria d'activitats de l'any 2017**
Míriam Ramon Mas

Pàg. 12 **La Nina d'Ivori. La història d'un enterrament**
Grup de Joves de l'Associació Cultural Sant Fructuós

Pàg. 21 **L'exèrcit romà a *Tarraco*, 100 anys després de la *Passio Fructuosi***
Josep Francesc Roig Pérez

Pàg. 26 **Els murals de sant Fructuós a Mont-roig del Camp**
Eduard Boada i Aragonès

Pàg. 30 **Comentaris sobre el projecte de renovació de vestuari i armament per a La Passió de Sant Fructuós 2018**
Andreu Muñoz Virgili

Pàg. 34 **L'arribada de les reliquies de Sant Fructuós a la parròquia ortodoxa romanesa de Tarragona**
David Baltaretu

Pàg. 36 **Sant Fructuós a través dels ulls de Bruno Gallart**
Andreu Muñoz Melgar

Pàg. 38 **Llistat de socis**

Salutació

Foto: ICAC

Joan Gómez Pallarès
Institut Català d'Arqueologia Clàssica
Centre iCERCA a Tarragona

LA NINA ERA D'UNA NENA

Aquest any 2017 en fa 90 que la nina d'ivori va ser descoberta a les excavacions de la Necròpolis Paleocristiana de Tarragona. Formava part de les restes de la tomba d'una nena petita, de no més de sis anys. No en sabem el nom. Avui recordem i reconeixem la nina, nua i fràgil, en les articulacions que els ulls i les mans de la seva mestressa movien com si fos viva. Perquè la nina era d'una nena que vestia la seva companya de jocs amb robes de fil d'or. La nena va morir, potser, cap al segle III dC, però la seva nina la va sobreviure per explicar-nos (gràcies a l'extraordinària restauració de M. Àngels Jorba del Centre de Restauració de Béns Mobles de Catalunya) com era la seva companya d'històries i d'aventures; com els seus genolls, colzes, cintura i cap, el seus vestits daurats, es movien al mateix ritme que la imaginació i els llavis de la nena. La nina ens parla de la delicadesa i amor dels regals quotidians, de l'artesania curosa que la va fer i, sobretot, d'un fet clau: les persones que van haver d'enterrar la nena pensaven que era el que ella més s'estimava i, per això, van voler que les dues reposessin juntes per sempre més. Sabem, pel lloc on va ser enterrada la nina, que els seus pares no creien que la joguina acompanyés la seva filla en la segona vida que ha de venir després de la mort física. Però pertanyien encara a una civilització que no havia oblidat que, tant com una segona vida, hi havia una segona mort, que era la que proporcionava l'oblit. I van decidir que aquesta segona mort podia superar-se amb allò que la seva nena més estimava. Una nina. Tenien raó, és clar.

La *secunda mors* a Roma s'esquivava amb textos que parlaven dels morts. Aquests textos es llegien en veu alta i quan es pronunciava el nom o les coses que el mort havia fet en vida, se'n perpetuava el record. Fins avui. La nina és la inscripció de la nostra nena. Com ho va ser per a Lèsbia de Guissona (*Iesso*) la làpida que la seva mare Servil.la li va dedicar. Dues nenes que van morir en indrets i en temps no massa allunyats i que, en els detalls, ens parlen del mateix: la delicadesa i amor que els pares van posar en el record de les seves nenes mortes abans d'hora no podrà fer oblidar mai que aquesta mort va capgirar per complet un dels seus principis bàsics, els joves han d'enterrar els vells, mai al revés. Va fer escriure Servil·la per a la seva nena Lèsbia:

Quid sibi fata uelint bellissima quaeque creari,
edita laetitiae commoda si rapiunt?
Sed quae fatorum legi seruire necesse est,
peruerso lacrimas fundimus officio.
Haec bis sex annos uix bene transierat.
Ille suas lachrimas nondum emiserat omnes
et poterat semper flebilis esse suis.
-Parcite enim uobis tristes sine fine parentes,
parcius et Manes sollicitare meos.
-Ponimus hunc titulum luctus solacia nostri,
qui legit ut dicat sit tibi terra leuis

"Per què els fats han volgut crear coses tan hermoses, si ens han d'arrabassar després allò que havien fet per a la nostra felicitat?
Però com que cal obeir la llei dels fats, vessem llàgrimes per un deure que no hauria d'ésser el nostre. Ella amb prou feines no havia arribat a dues vegades sis anys; encara
no havia vessat totes les llàgrimes que duia dins seu i podia, per tant, ésser plorada encara més pels seus. 'Estalvieu-vos d'estar tristos per sempre més, pares meus, i deixeu d'amoïnar encara més els meus Manes'.
`Hem posat aquesta inscripció, consol del nostre dolor. Qui ho llegeixi, que digui en veu alta: que la terra et sigui lleugera'."
La mare de Lèsbia dóna veu als pares de la nostra nena de Tàrraco. La inscripció, tant com el fet de deixar la nina a la vora de la petita, és el consol. El detall i la cura amb què va ser feta la inscripció (són dístics elegíacs, parelles de versos per tant, que haurien de sumar dotze, sis parelles de dos, però que l'anònim poeta trenca per deixar coixa la inscripció en onze versos, que són precisament els anys que la nena Lèsbia va viure...) es devien assemblar molt a la cura amb què els pares de Tàrraco van triar la nina preferida de la seva filla, la van vestir amb roba d'or i la van deixar al costat d'allò que més estimaven. Tots sabien, per raons diferents, que aquest gest no asseguraria una segona vida física. Però també sabien que els asseguraria el record que els vius havien de seguir regalant als morts.

Aquest és, també amb delicada atenció i amor, el gest que cada any feu i renoveu els membres de l'Associació Cultural Sant Fructuós. La vostra fe, la vostra passió, la vostra documentació acurada i estricta, fan que el record de la nena que tenia una nina pervisqui entre nosaltres. Com ho feu amb tants altres gestos que els que vivim i treballem a Tarragona coneixem bé de la vostra realitat quotidiana (representacions, exposicions, maquetes, conferències, encontres). Les troballes arqueològiques, per més impressionants que siguin (i la nina d'ivori ho és!); les inscripcions; els edificis, etc., serien peces buides si vosaltres no els donéssiu la vida, que és l'estudi, l'afany de reconstrucció acurada, el record. La nena que tenia una nina articulada vestida de fils d'or és encara viva perquè vosaltres heu seguit, estrictament al peu de la lletra, allò que els seus pares van demanar a la posteritat: encara que no sabeu com es deia, no us oblideu d'ella. Imagineu com era ella mentre veieu la nina que l'ha sobreviscut. Perquè la nina era ella. I vosaltres us heu convertit, d'una manera col·lectiva i emocionant, en els seus segons pares.